

ลมปะกังในแนวคิดทฤษฎีแพทย์แผนไทย

The migraine in the conceptual and theoretical of thai traditional medical

พิกุลแก้ว หอมหวล

หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

จากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative method) ศึกษาเอกสาร (Document research) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ๑.เพื่อศึกษาการรักษาโรคลมปะกังตามคัมภีร์แพทย์แผนไทย ๒.เพื่อศึกษาผลการรักษาโรคลมปะกังจากผู้ป่วยจำนวน ๑๐ ราย พบว่า อาการโรคลมปะกังเป็นโรคที่เกิดจากลมอุทังคมาวาตาศึกษาทำให้ทำให้มีอาการปวดศีรษะ ลมปะกังตามตำราแพทย์แผนไทยโบราณ บางครั้งจะมีอาการปวดในช่วงเช้า ปวดกระบอกตา ตาพร่า ตามัว ลมปะกังเป็นโรคลมชนิดหนึ่ง ในกลุ่มลมกองละเอียด “เป็นลมระคนด้วยกำเดา” ตีขึ้นเบื้องสูงถึงศีรษะ ลมปะกังเกิดจากลมร้อนคือลมและกำเดาลมร้อนที่ตีขึ้นเบื้องสูงเกิดเป็นไอร้อนกระจายและเคลื่อนต่ำขึ้นที่สูงศีรษะ เมื่อลมร้อนตีขึ้นศีรษะก็จะหาทางออก ทำให้เกิดอาการหูอื้อ ตาร้อนฝ่าว จมูกแห้ง ลิ้นแห้ง แต่ถ้าหากเกิดการติดขัดไม่ออกหรือออกน้อย จะตีกลับไปตีศีรษะ ทำให้ปวดศีรษะ มึนงง หนักศีรษะ ตาตายวิงเวียน ณะอืดพะอวม หากเกิดจากเส้นอิทามักจะเกิดด้านซ้าย หากเกิดจากเส้นปิงคลามักจะเกิดด้านขวาจากข้อมูลผู้ป่วยพบว่า ผู้ป่วยส่วนมากอยู่ในกลุ่มธาตุเจ้าเรือนธาตุลม และมีอายุอยู่ในช่วง ๓๔.๖ ปี จัดอยู่ในกลุ่มปัจฉิมวัย มีธาตุสมุฏฐานวาโย ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์โรคนิทาน ที่กล่าวไว้ว่า ลมปะกังเกิดจากลมกำเดาจะอยู่ในช่วงปัจฉิมวัย อายุ ๓๐ ปี ถึงสิ้นอายุไซ ด้วยเป็นวัยที่กำเดากำเรปได้ง่าย จากอายุ อาชีพ อิริยาบถ ความเครียด ไฟเกิดลมเกิด เป็นลมปะกัง วิธีการรักษาโดยการใช้ยาตามคัมภีร์มี ๕ วิธี คือ ยานัตถ์,ยาพอก,ยาสูม,ยากิน,ยาประคบและมีวิธีการรักษาโดยไม่ใช้ยาคือการนวดตามเส้นประธาน ๑๐ เส้นอิทาและเส้นปิงคลา การนวดรักษาตามแบบแผนวังสวนสุนันทา

คำสำคัญ: ลมปะกัง, แพทย์แผนไทย

Abstract

This Qualitative method was a Document research, the propose was 1) to study the treatment migraine, or Lom pa kan in Thai from The Old text Thai traditional medicine. 2) Find the treatment results of 10 patients in Lom pa kan. The research showed that the symptom of Lom pa kan were from U-tan ka mawata, a wind that cause headache. Sometimes Lom pa kan symptom showed up in the morning, sore eyes blurry or amblyopia. The Lom pa kan was group of wind or dizzy wind, or Lom Kong La Ead in Thai, it's the wind that compound with heat that lead to the head. The heat of the wind call Lom and Kum dao, the hot wind that lead to the head and causes heat. The heat transmit outside the body that may cause of tinnitus, hot eyes, dry nose, dry mouth but in the other way it will go to the head that makes severe headache dizzy nausea. If the headache on the left side called E-ta and the other side called Ping-kala. From the patients found that their main element of the body were Wind (Tad Lom) and the average of age were 34.6 years which in

the group of senior, the cause of Tad Lom. The data confirm same to the Old text called Lod Ni-tan, Lod Pa kan had the cause from Lom Kum dao, showed in the senior, aged more than 30 years until rest of the life. It's the aged that caused Kum dao easily from age working bodily movement or stress, the heat makes wind become Lom Pa-kan. From the old text, there were 5 methods of treatment that used herbs, snuff poultice Ya Sum medicine and compressed. Massage of the main structure called E-ta and Ping Kala can also be healed from SuanSunandha massage form.

Keywords: Migraine, thai traditional

บทนำ

ปัจจุบันมีคนไทยกว่า 10 ล้านคนที่มีอาการปวดศีรษะอยู่เป็นประจำ และเป็นหนึ่งในอาการที่ทำให้ผู้ป่วยต้องเข้าพบแพทย์มากที่สุด (กองบรรณาธิการ HONESTDOCS, 2562) อาการปวดศีรษะไมเกรน เป็นอาการปวดศีรษะที่พบได้บ่อยเป็นอันดับ 2 รองจากอาการปวดศีรษะจากกล้ามเนื้อเกร็ง (Tension type headache) พบในผู้หญิงมากกว่าผู้ชายประมาณ 2-3 เท่า มักเริ่มมีอาการครั้งแรกตอนช่วงวัยรุ่นถึงวัยกลางคน (โรงพยาบาลกรุงเทพ, ๒๕๖๒) การสำรวจในชุมชนแห่งหนึ่งในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย 1 ปี จะพบว่ามีผู้ป่วยเป็นโรคไมเกรนสูงถึง 17% ในกลุ่มผู้ป่วยไมเกรนนี้มีถึง 30% มีความรุนแรงจนถึงขั้นไม่สามารถทำงานได้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย และพบมากในผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย (กรมสุขภาพจิต, 2561)

โรคไมเกรนไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ แต่สามารถลดความถี่หรือป้องกันไม่ให้เกิดอาการปวดศีรษะได้ สำหรับการรักษาด้วยการใช้ยา มียาหลากหลายชนิดที่มีข้อบ่งใช้สำหรับโรคไมเกรน สามารถแบ่งยาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มยาบรรเทาอาการปวดศีรษะ ใช้รักษาอาการปวดแบบเฉียบพลัน จะใช้เฉพาะเมื่อในช่วงอาการปวดศีรษะไมเกรนเท่านั้น เช่น ยาในกลุ่มทริปแทน (triptans) และเออร์กอทอัลคาลอยด์ (ergot alkaloids) รวมถึงยาแก้อักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (NSAIDs) 2. กลุ่มยาสำหรับใช้ป้องกัน ยาประเภทนี้ผู้ป่วยจำเป็นต้องรับประทานอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงหรือความถี่ของอาการปวดศีรษะไมเกรนได้ ยาในกลุ่มนี้ ได้แก่ ยาโพรพรานอลอล (propranolol) (กองบรรณาธิการ HONESTDOCS, 2562)

การแพทย์แผนไทย โรคลมปะกังหรือลมตะกังเทียบเคียงกับโรคไมเกรน เกิดเนื่องจากการติดขัดของลมอุทฺธังคมาวาตาทที่พัดจากปลายเท้าขึ้นไปถึงศีรษะ ส่งผลให้การไหลเวียนของเลือด ลม เดินไม่สะดวก ทำให้มีอาการปวดศีรษะ ปวดเข่า ปวดกระบอกตา ปวดขมับ อาจมีอาการคลื่นไส้ อาเจียนร่วมด้วย (คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกเขตสุขภาพที่ ๓, หน้า 44) หลักการรักษาโรคตามทฤษฎีแพทย์แผนไทยจึงจำเป็นต้องให้ผู้ป่วยทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เคยประพฤติผิดซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรค และใช้กระบวนการรักษาของแพทย์แผนไทย เช่น ใช้ยาสมุนไพร การนวดแผนไทย การอบ การประคบ ใช้การรักษาทางด้านจิตใจ (เช่น พิธีกรรมหรือสมาธิบำบัด) โดยการรักษาผู้ป่วยแต่ละรายถึงแม้เป็นโรคเดียวกันก็อาจมีวิธีการรักษาไม่เหมือนกัน ซึ่งแพทย์แผนไทยจะต้องทำการตรวจวินิจฉัยว่าผู้ป่วยเสียสมดุลเนื่องจากสาเหตุหรือพฤติกรรมใดแล้วจึงทำการรักษา ซึ่งเป็นการปรับสมดุลให้ธาตุเจ้าเรือนของผู้ป่วยกลับคืนสู่สภาวะปกติ ร่างกายก็จะปรับสภาพกลับคืนสู่ความสมบูรณ์แข็งแรงและหายจากโรคภัยไข้เจ็บได้ในที่สุด (วัลลภ, ๒๕๕๖)

การรักษาด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยแม้ว่าจะมีมุมมองในสมุฏฐานการวินิจฉัยและแนวทางการรักษาที่แตกต่างกับศาสตร์การแพทย์แผนตะวันตก แต่ก็สามารถดูแลสุขภาพได้อย่างครอบคลุม มีประสิทธิภาพที่ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน และสามารถนำมาประสานเพื่อเติมซึ่งกันและกันให้เต็มสิ่งที่ข้าพเจ้ามั่นใจก็คือ “โรคที่เกิดจากธรรมชาติ สามารถรักษาได้ด้วยวิถีธรรมชาติ” (สุขศาลา,๒๕๖๐)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ลมปะกังในแนวคิดทฤษฎีแพทย์แผนไทย เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพของตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยและภูมิปัญญาไทยที่สืบทอดต่อกันมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรักษาโรคลมปะกังตามคัมภีร์แพทย์แผนไทย
2. เพื่อศึกษาผลการรักษาโรคลมปะกังจากผู้ป่วยจำนวน ๑๐ ราย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) ในการศึกษาค้นคว้าเอกสาร โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโรคลมปะกังตามแนวคิดทฤษฎีการแพทย์แผนไทย โดยศึกษาจากคัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัย,คัมภีร์ชวตาร, คัมภีร์โรคนิทาน และCase study ผู้ป่วยโรคลมปะกังจำนวน ๑๐ราย

ทบทวนวรรณกรรม

โรคลมปะกังมีอาการเทียบเคียงได้คล้ายกับอาการของโรคไมเกรน แต่ยังไม่มียืนยันว่าเป็นโรคเดียวกัน

1. โรคไมเกรน (Migraine)

ไมเกรน หรือไมเกรน (Migraine) เป็นโรคปวดศีรษะชนิดหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะอาการที่สำคัญ คือ ปวดตุบๆ ที่บริเวณขมับข้างเดียวหรือสองข้างก็ได้ เป็นอาการปวดศีรษะจากความผิดปกติของหลอดเลือดที่พบบ่อยที่สุด เพราะการทำงานของหลอดเลือดในสมองผิดปกติในช่วงที่มีอาการ ผู้ป่วยจะรู้สึกปวดอย่างรุนแรงบริเวณศีรษะด้านหน้า ขมับสองข้าง เบ้าตาหรือหูข้างใดข้างหนึ่ง อาการปวดจะเป็นพักๆ เป็นๆ หายๆโอกาสของการเกิดโรคไมเกรน ผู้หญิงมีโอกาสเป็นโรคไมเกรนมากกว่าผู้ชายได้ถึง 3 เท่า โยอาการมักจะเริ่มในกลุ่มผู้ป่วยที่มีอายุระหว่าง 10 – 55 ปี และโรคนี้อาจสามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรม

ลักษณะอาการ

ปวดหัวไมเกรน (Migraine Headache) จะมีลักษณะสำคัญที่สังเกตได้ง่าย คือ การปวดหัวข้างเดียวปวดแบบตุบๆ และจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความรุนแรงของปวดหัวไมเกรนส่วนมากจะอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับที่รุนแรง ผู้ป่วยที่มีอาการส่วนใหญ่จะมีอาการคลื่นไส้ร่วมด้วย ส่วนการปวดหัวก็มีบ้างที่ปวดหัวทั้งศีรษะหรือปวดหัวทั้งสองข้างแต่เป็นส่วนน้อยเท่านั้น ช่วงระยะเวลาที่จะมีอาการไมเกรนจะแตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ครึ่งชั่วโมงจนถึง 12 ชั่วโมง คนที่ปวดไมเกรนอาการจะปวดมากยิ่งขึ้นเมื่อร่างกายมีการเคลื่อนไหวก่อนจะเกิดอาการไมเกรนจะมีอาการนำของโรคไมเกรนให้สังเกตได้ก่อนประมาณ 30 นาที อาการนำดังกล่าว เช่น เห็นแสงระยิบระยับวูบวาบ สายตาพร่ามัวชั่วขณะหนึ่งบางครั้งจะรู้สึกว่าร่ากายข้างใดข้างหนึ่งมีอาการชา เป็นต้น

สาเหตุที่ก่อให้เกิดโรค

ไมเกรนเป็นโรคเกิดจากการอักเสบของเส้นเลือด และเส้นประสาทรอบๆ สมอง ระบบประสาทของผู้ป่วยที่เป็นโรคไมเกรนจะรับรู้สึกรู้สึกได้เร็วมากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวและการเปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนแปลงของร่างกายมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ป่วยเป็นโรคนั้น ระบบประสาทจะมีการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนทำให้เกิดอาการอักเสบดังกล่าวเกิดขึ้น และอาการปวดอย่างรุนแรงตามมา

สาเหตุที่ก่อให้เกิดโรคเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของ 2 สิ่ง และอีกหลายๆ ปัจจัยดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม อุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็น “อากาศที่ร้อน” หรือ “อากาศที่เย็นมาก” อยู่ท่ามกลางแสงแดดเป็นเวลานาน หรือได้กลิ่นบางอย่างที่ทำให้ปวดหัว เช่น กลิ่นน้ำหอม คันบูห์รี แสงสว่างจ้า คันจากท่อไอเสียรถยนต์ที่รุนแรง หรือการอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์เป็นเวลานานๆ
2. การเปลี่ยนแปลงของร่างกายฮอร์โมน ผู้หญิงจำนวนมากที่เป็นไมเกรนบางคนจะมีอาการปวดไมเกรนในช่วงที่มีประจำเดือนหรือตั้งครรภ์ในช่วง 3 เดือนแรก บางคนที่ใช้ยาฮอร์โมนคุมกำเนิดบางชนิดอาจจะกระตุ้นให้มีอาการปวดไมเกรนที่รุนแรงหรือระยะเวลาในการปวดนานมากขึ้นได้

การวินิจฉัยไมเกรน

หากผู้ป่วยเป็นไมเกรน หรือมีประวัติของคนในครอบครัวที่เป็นไมเกรน แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านประสาทวิทยา จะทำการวินิจฉัยโดยการสอบถามประวัติ อาการที่เกิดขึ้น และทำการตรวจร่างกายและตรวจเกี่ยวกับระบบประสาท ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเพียงเท่านี้ก็ทำให้แพทย์สามารถวินิจฉัยโรคได้

การรักษา

วิธีการรักษาจะขึ้นอยู่กับความถี่และความรุนแรงของการปวดศีรษะ รวมไปถึงข้อบ่งชี้ทางการแพทย์อื่น ๆ ซึ่งการรักษาบางชนิดอาจไม่เหมาะกับผู้ที่ตั้งครรภ์ สตรีให้นมบุตร และเด็ก โดยแพทย์จะหาวิธีการรักษาที่เหมาะสมที่สุดให้แก่ผู้ป่วยได้แก่ ยาบรรเทาอาการปวด ยาเออร์กอต (Ergots) และยากลุ่มทริปแทน (Triptans)

โรคลมปะกังตามคัมภีร์แพทย์แผนไทย

โรคลมปะกัง หมายถึง โรคลมชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการปวดศีรษะมาก อาจปวดข้างเดียวหรือปวด2ข้างก็ได้ บางตำรามักเป็นเวลาเช้า ผู้ป่วยอาจมีอาการอย่างอื่นร่วมด้วย เช่น ตาพร่ามัว วิงเวียน อาเจียนเป็นต้น ลมตะกัง หรือสันนิบาตลมปะกัง ก็เรียก

ทางการแพทย์แผนไทยได้มีการตรวจและการรักษาโรค ซึ่งกล่าวไว้ในคัมภีร์ดังนี้

๑. คัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัย

กล่าวถึงกองพิภคสมุฏฐาน 4 ประการคือ ธาตุสมุฏฐาน อุตสมุฏฐาน อายุสมุฏฐาน และกาลสมุฏฐาน เป็นการค้นหาสาเหตุของการวินิจฉัยโรค การตรวจโรคและการพยากรณ์

พิภคสมุฏฐานธาตุ ว่าด้วยเรื่องของกายภาพของร่างกาย คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศธาตุซึ่งร่วมกันทำหน้าที่เป็นอวัยวะภายในร่างกาย สมุฏฐานธาตุทั้ง 4 มีเตโชธาตุเป็นต้น มีปถวีเป็นที่สุดสมุฏฐานเตโชธาตุพิภค เป็นที่ตั้งแห่งจุดกาลเตโช ซึ่งจะวิปริตเป็น เอกโทษ ทวินโทษ และ ตริโทษก็อาศัย พัทธปิตะ อพัทธปิตะ กำเดา ทั้งสามนี้เป็นเหตุในกองสมุฏฐานเตโชธาตุกองหนึ่ง

สมุฏฐานวาโยธาตุพิภค เป็นที่ตั้งแห่งฉกาลวาโย (ธาตุลมทั้ง 6) ซึ่งจะวิปริตเป็น เอกโทษ ทวินโทษ และ ตริโทษก็อาศัยหทัยวาตะ สัตถกวาตะ สุมณา ทั้งสามนี้เป็นเหตุในกองวาโยธาตุพิภคสมุฏฐาน

สมุฏฐานอาโปพิภค เป็นที่ตั้งแห่งทวาทศอาโปซึ่งจะวิปริตเป็นเอกโทษ ทวินโทษ และ ตริโทษ

ก้อาศัยคอเสมหะ อูระเสมหะ คุณเสมหะ ทั้งสามนี้เป็นเหตุในกองอาโปธาตุพิกัดสมุฏฐาน
สมุฏฐานปถวิธาตุพิกัด เป็นที่ตั้งแห่งวิสติปถวิ(ธาตุดิน 20) ซึ่งจะวิปริตเป็น เอกโทษ ทุวันโทษ และ
ตรีโทษ ก้ออาศัย

หทัยวัตถุ อุทริยะ กรีสะ ทั้งสามนี้เป็นเหตุในกองปถวิธาตุพิกัดสมุฏฐาน

ถุสมุฏฐาน

พิกัดสมุฏฐานถุ 3

คิมหันตะถุสมุฏฐาน เป็นพิกัดแห่งปิตตะสมุฏฐานให้เป็นเหตุ

วัสสันนะสมุฏฐาน เป็นพิกัดแห่งวาตะสมุฏฐานให้เป็นเหตุ

หมันตะสมุฏฐานเป็นพิกัดแห่งเสมหะสมุฏฐานเป็นเหตุ

พิกัดสมุฏฐานถุ 6

คิมหันตสมุฏฐานเป็นพิกัดแห่งปิตตะสมุฏฐาน เสมหะสมุฏฐานระคนให้เป็นเหตุ

วสันตสมุฏฐานเป็นพิกัดแห่งปิตตะสมุฏฐาน วาตะสมุฏฐานระคนให้เป็นเหตุ

วัสสานะสมุฏฐานเป็นพิกัดแห่งวาตะสมุฏฐาน ปิตตะสมุฏฐานระคนให้เป็นเหตุ

สรทะสมุฏฐานเป็นพิกัดแห่งวาตะสมุฏฐาน เสมหะสมุฏฐานระคนให้เป็นเหตุ

หมันตะสมุฏฐานเป็นพิกัดแห่งเสมหะสมุฏฐาน วาตะสมุฏฐานระคนให้เป็นเหตุ

ศิศิระสมุฏฐาน เป็นพิกัดแห่งเสมหะสมุฏฐาน วาตะสมุฏฐานระคนให้เป็นเหตุ

พิกัดอายุสมุฏฐาน

แบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงวัย คือ ปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย โดยแต่ละช่วงวัยจะมีธาตุที่เป็นพิกัดที่
ส่งเสริมให้เกิดอาการที่ง่ายกว่าธาตุอื่น คือในช่วงปฐมวัยจะเจ็บป่วยด้วยธาตุน้ำหรือสมุฏฐานเสมหะ ใน
วัยมัชฌิมวัยจะเจ็บป่วยด้วยธาตุไฟหรือสมุฏฐานปิตตะ และในวัยปัจฉิมวัยจะเจ็บป่วยด้วยธาตุลมหรือสมุฏฐาน
วาตะ

พิกัดกาลสมุฏฐาน

กล่าวถึงกาล 3 ว่าเป็นสมุฏฐานของโรคดังนี้ คือช่วงเวลากลางวัน 3 กลางคืน 3 เริ่มจาก 6 โมงเช้า ถึง
10 โมงคือช่วงเวลาของเสมหะ จาก 10 โมงถึงบ่าย 2 โมง คือช่วงเวลาของปิตตะ และจาก บ่าย 2 โมงถึง 6
โมงเย็นคือช่วงเวลาของวาตะ กาล3 จะสะท้อนไปถึงเรื่องของสมุฏฐาน 3

พิกัดสมุฏฐาน คือที่ตั้งแรกเกิดของการเกิดโรค ปัจจัย4 ก็กระทบกลไกการเกิดโรคในร่างกาย

ในคัมภีร์ จะกล่าวถึงพิกัดสมุฏฐาน 2 พิกัดเท่านั้น คือ ปิตตะสมุฏฐาน กับเสมหะสมุฏฐาน การหา
สมุฏฐานที่ตั้งแรกเกิดของโรค ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ปิตตะกับเสมหะ ซึ่งเพราะวาตะเป็นผลพวงของเสมหะและ
ปิตตะที่ไหลเวียนไปไม่ตี วาตะก็จะถูกกระทบไป

๒. คัมภีร์ชวดาร

ลมอุทอังคมาวาตา ลมอโรคมมาวาตาบังเกิดโทษ

อันว่าลมทั้งสอง อุทอังคมาวาตา พัดขึ้นเบื้องบน อโรคมมาวาตา พัดลงไปจดปลายเท้าเป็นเป็องตำ แต่
สะดือขึ้นมาศีรษะเรียกว่าเบื้องบน แลลมทั้งสองระคนกันเมื่อใดโลหิตนั้นประดุจเดียวกับไฟ อันเกิดได้วันละ
๑๐๐ หน อาการทั้ง ๓๒ ก็พิกลจากภาคที่อยู่ เตโชธาตุก็มีได้ปกติ

ลมอันมีพิษ

อันว่าลมอันมีพิษนั้น มี ๖ จำพวก เราจะกล่าวไปในเป็องหน้า คือ

๑ ลมกาฬสังคลี ถ้าจับให้หน้าเขียวให้ขอบตาเขียว บางที่จับหัวใจให้ใจสั่น บางที่ให้ถอนหายใจฮืดฮือ
บางที่ให้ดินดุจตีปลา ให้ผุดเป็นวงดำ วงแดง วงเหลือง วงเขียว เท่าใบพุทรา เท่าแวนน้ำอ้อย กำหนด ๓ วัน

๒ ลมชีวหาสมถม์ เมื่อแรกให้หาให้เรอ แลให้เหียน แลขากรรไกรแข็ง อ้าหรือขบลงมิได้ ให้นิ่งแนไปมิ
รู้สึก ปลุกมิต้นกำหนด ๓ วัน ๗ วัน

๓ ลมมหาสมถม์ จับนั้น ให้หาวนอนเป็นกำลัง ให้หาวดห้วนไหวอยู่แต่ในใจ ให้นอนนิ่งแนไป มิรู้สึก
กายแล

๔ ลมทักขิมโรธ เป็นไขอันใดๆ ก่อน ให้จับมือ ให้เท้าเหียน ให้จักษุมัว ให้ตั้งรณหยุดมิได้อยู่ เจริจามีได้
ลั่นกระด้างคางแข็ง ห้ามมิให้วางยาฝาย แพทย์จะแก้ ๆ ให้จงดี

๕ ลมตติยาวิโรธ ให้มือ ให้เท้าเหียน เป็นลูกกลิ้งอยู่ในท้อง ให้จุก ร้องดังสัตว์ตอด สัตว์กัด บางทีปวด
แต่แม่เท้าขึ้นมาถึงหัวใจ นิ่งแนไปจุดตั้งพิชงูเห่า

๖ ลมอึ้งมอ้อแอ่น เมื่อลมไข้เมื่อสันนิบาต เมื่อจับนั้น อึ้งมอ้อไปข้างหน้า อีแอ่นงอไปข้างหลัง ถ้าลั่นเสียง
ดังเฉพาะเมื่อใด ตายเมื่อนั้น

๗ ลมอิทธิธนู เมื่อลมไข้เหมือนรากสาด เป็นวงล้อมสะดือดำ สะดือเขียว สะดือแดง สะดือเหลือง เท่า
วงน้ำอ้อยงบแต่ชายโครงตลอดจนหน้าผาก พิชนั้นให้อ้ออึ้งคะนึ่งอยู่ในใจ ให้เพื่อพกดั่งผีเข้าอยู่ ถ้าหญิงเป็น
ซ่าย ชายเป็นขวา อาการตัด

๘ ลมกุมภณทักษณ์ ถ้าลมไข้ลงจุดตั้งสันนิบาตเมื่อจับ ให้ชักมือ กำเท้างอ มิได้สมฤดีเรียกก็มีรู้สึก
สมฤดีเลยกำหนด ๑๑ วัน

๙ ลมอัมมุขี เป็นทั้งผู้ใหญ่ทั้งเด็กให้ตั้งร้อง แล้วชักแนไป มิได้สมฤดีเลย

๑๐ ลมราทรักษณ์ เมื่อลมไข้ลงจุดตั้งสันนิบาต เมื่อจับ ให้มือกำ ชัก เท้างอ ลั่นกระด้าง คางแข็ง กำหนด
๑๑ วัน

๑๑ ลมบาดทะยัก เมื่อลมไข้ลงจุดตั้งสันนิบาต แรกจับให้ละเมอเพื่อพกว่านั้นว่านี้ ทำอาการจุดปีศาจ
เข้าอยู่ ทั่วว่า บ้าสันนิบาตก็ถูก เพราะเหตุจิตระส่ำระสาย กำหนด ๑๐ วัน

๑๒ ลมพุทธักษณ์ ให้ชักกระสับกระส่าย ให้ขบฟันเหลืองตา ให้มือกำเท้างอ ปากเปี้ยว จักษุแห้ง แยก
แข้งแยกขา หาสมฤดีมิได้ ลมจำพวกเหล่านี้ เยียวยากนัก เป็นปัจฉิมที่สุดโรค แล้วพิจารณาตุวารหนัก
ทวารเบา ถ้ายังอ่อนอยู่ให้แก้ต่อ ประการหนึ่ง ให้ดูผิวหนัง เอนิ้วมือกดลงแล้วยกขึ้นดู หาดลหิตมิได้ ลองเอานิ้ว
กดแล้วยกขึ้น เป็นรอยเขียวช้ำ อาการตัดแล

ถ้าลม ๖ จำพวกเหล่านี้ มิได้พัทโลหิตๆก็มีได้ให้โทษ อนึ่งให้แพทย์พิจารณาว่า ลมนั้นบังเกิดขึ้นเพื่อใน
เส้น แลเนื้อ แลโลหิต แลกระดูก แลผิวหนัง แลหัวใจ พึงพิจารณาลมนั้นก่อน แล้วจึงพิจารณาลมที่จะซาบไปใน
ที่นั้นๆ ให้ควรแก้โรคลม ถ้าลมในพวกใดกำเนิดขึ้นในเส้น ขอบนวดแลยาประคบ กินยาแก้ลมในเส้นจึงหาย

ยารักษาโรค

ยาแก้ลมปะกัง เอาพริกไทย ๒ สลึง ขิงสด ๑ บาท ผิวมะกรูดสด ๖ สลึง หล้าแพรก ๓ บาท สารส้ม ๘
บาท ตำพอก แก้ลมปะกัง แก้ลมเข้าข้อ

ยานัตถุ์ลมปะกัง มะกรูดยอด ๑ มะนาวยอด ๑ ขิง ๑ พริกไทย ๑ หล้าแพรก ๑ ตำเป็นน้ำนัตถุ์ พระ
ตำราหลวงเป็นยาสุม เอาขิงสด ๑ พลุแก่ ๑ ผักเสี้ยนผี ๑ กายาน ๑ อบเชย ๑ สุมแก้ปวดศีรษะ

ยาแก้ลมปะกัง เอาดินรังกมาร่า ๑ หล้ารังกา ๑ ผักเสี้ยนทั้ง ๒ มุลนบกพิราบคั่ว ๑ พริกไทยล่อน ๑ ขิง
๑ เอาเสมอภาค ตำพอกแก้ลมปะกัง

นอกจากการรักษาโดยการใช้ยาแล้วยังมีการรักษาโดยการนวดตามเส้นประธานสิบด้วย

เส้นประธานสิบเป็นแนวเส้นพลังชีวิตกำหนดตามพลังเส้นที่วิ่งแล่นในร่างกายเชื่อว่า การนวดกระตุ้น
ระบบของร่างกายที่บกพร่องเนื่องจากการติดขัดของลมประจำเส้นทำให้ร่างกายกลับมาเป็นปกติโดยกำหนด
จุดเริ่มต้นอยู่รอบสะดือถึงลงไปในห้องประมาณสองนิ้วล้อมสะดือเป็นจักรทราศุณย์แนวแถวทอดเรียงกันมี

จุดสิ้นสุดของเส้นประธานสิบเรียกว่ารากเป็นหลักฐานในการศึกษาวิชาการนวดไทย ซึ่งได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา แต่โบราณในสมัยก่อนเชื่อว่าร่างกายของมนุษย์ประกอบได้ด้วยเส้นทั้งหมด 72,000 เส้น โดยจะเป็นเส้นประธาน 10 เส้นแต่ละเส้นของเส้นประธานสิบจะมีลมประจำเส้นชื่อลมและโทษ(อาการ)ของลมการรักษาโรคลมโดยอาจสรุปแนวทางเดินของเส้นประธานสิบ รวมทั้งความสัมพันธ์ของแต่ละเส้นกับการเกิดโรคได้ดังต่อไปนี้ เส้นอิทา, เส้นปิงคลา, เส้นสุมนา, เส้นกาลธารี, เส้นสหัสรังสี, เส้นทวารี, เส้นจันทกฐัง, เส้นรุทัง, เส้นสิขี และเส้นสุขุมัง

๓. คัมภีร์โรคนิทาน

ความหมายคือการกล่าวถึงเรื่องราวการเกิดโรค ว่าด้วยธาตุขาดไป ธาตุกำเริบ หย่อน พิการ

มนุษย์ทั้งหลายถึงมรณะด้วยปัจจุบันโรคนิคมนั้นคือปักษะมิกาพาธท่านทุบถองโบราณ บอบช้ำแลต้องราชอาณาของพระมหากษัตริย์ให้ประหารชีวิตเสียด้วยหอก ดาบ ปืนไฟก็ตายจุดเดียวกัน แต่ว่าโดยเร็วโดยด่วนมิได้ตายโดยปรกติ มิได้ตายโดยลำดับชั้นลำดับชะนวนธาตุทั้ง ๔ ไม่ได้ล่วงเป็นลำดับกันเลย อันบุคคลตายโดยกำหนดสิ้นอายุปริโยสาน เป็นปรกตินั้นธาตุทั้ง ๔ ก็อันตรธานสูญหายเป็นลำดับกันไป คือธาตุดิน ๒๐ ธาตุน้ำ ๑๒ ธาตุลม ๖ ธาตุไฟ ๔ เมื่ออันตรธานนั้น หาสัญญพร้อมกันทีเดียวทั้ง ๔ ธาตุไม่ ย่อมสูญไป ขาดไปแต่ทีละ ๒ สิ่ง ๓ สิ่ง

ธาตุกำเริบพิการตามฤดูกาลเดือน ๒ เดือน ๓ เดือน ๔ ถ้าเป็นไข้ใน ๓ เดือนนี้ เป็นด้วยนอนผิดเวลา คือ ปลูกธาตุกำเริบ

มัตถเกมัตถลวงคัง คือ สมองศีระชะ เมื่ออยู่ดีๆเป็นปรกตินั้นอันว่ามั่นในสมองเราท่านทั้งหลายนี้พร่องจากกระบาล ศีระชะ ประมาณเส้นตอกใหญ่หนึ่ง ก็เดือดจนเต็มกระบาลศีระชะ ทำให้ปวดศีระชะยิ่งนัก ให้ตาแดงให้คลั่ง เรียกว่า สันนิบาตต่อกันกับลมให้ใช้ยานี้เป็นยาสุขุม มั่นในสมองยอบลงเป็นปรกติ จึงหายปวดศีระชะแล

ยาแก้ปวดศีระชะ ให้เอาชะเอมทั้ง ๒ อบเชยเทศ ๑ เปลือกคนทา ๑ จันทร์หอม ๑ โภศสอ ๑ ในสมิ ๑ ผลผักชี ๑ ขิง ๑ ชะมด ๑ พิมเสน ๑ ทำเป็นจุนกวนเป็นยานัตถ์แก้ปวดศีระชะหายแล

ยาสุมสำหรับกันปวดศีระชะ

๑. เหมันตฤดู ให้เอาผักหนอก ๑ ขิงสดแต่น้อย ๑ หอม ๕ หัว เทียนดำ ๑ ดินประสิ่วขาว ๑ บดสุมเมื่อเหมันตฤดู หายแล

๒. คิมหันตฤดู เมื่อคิมหันตฤดู ให้เอาใบเสเนียนด ๑ เทียนดำ ๑ งาเมล็ด ๑ งาข้าง ๑ ข้างสาร ๑ ดินประสิ่วขาว ๑ บดสุม สมองยุบ หายปวดศีระชะ โลหิตจุมกแลโรฟันนั้น หายแล

๓. วสันตฤดู เมื่อวสันตฤดู ให้เอาใบหญ้านั้นดับไฟ ๑ เทียนดำ ๑ ไพล ๑ หัวหอม ๑ ดอกพิบูล ๑ ผักขวง ๑ ใบหางนกยูง ๑ ซ้องสามย่าน ๑ บดสุมห้ามปวดศีระชะ ห้ามจุมกตึง ดินักแล

ปลูกธาตุแตก

มัตถเกมัตถลวงคัง คือสมองศีระชะเมื่อพิการเมื่อแตก ให้เจ็บในกระบาลศีระชะดังจะแตก ให้ตามืดให้หูตึงปากและจุมกเพิ่มขึ้น ลิ่นกระด้าง เดิมเป็นพระสันนิบาตลมปะกัง ถ้ายาใดแก้มิได้ฟัง ตายแล

ถ้าจะแก้เขาเมล็ดพันธุ์ผักกาด ผลผักชี หอมแดง กระเทียม ขมิ้นอ้อย ไพล ยอดกุ่มทั้ง ๒ ตำพอกกระหม่อม ๓ วันหาย ถ้าไม่ฟัง ให้กอกโลหิตที่ศีระชะออกเสีย

แล้วจึงให้ประกอบยาใหม่ ใบผาง ใบตุมกา มูลแรด บดด้วยน้ำส้มมะจั่ว ห่อผ้าขาวอุ่นไฟให้ร้อน ประคบลงที่เจ็บ ๓ วันหายแล

แล้วจึงให้กินยาภายใน เปลือกโลห ญั้วรังกา หัวแห้วหมู เปลือกโมกมัน ผลผักชีล้อม ผลผักชีลา เปลือกสมุลแว้ง การบูร สิ่งละส่วน ขิง ๒ ส่วน รากข้าพลุ ๓ ส่วน สะค่าน ๕ ส่วน ดิปลี ๖ ส่วน เจตมูลเพลิง ๗ ส่วน ยาทั้งนี้ ทำเป็นจุนไว้ ละลายน้ำฝิ่งกิน หายแล

วิธีการดำเนินการวิจัย

๑. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการรักษาโรคลมปะกังตามคัมภีร์แพทย์แผนไทย ในกรณีศึกษา case study จำนวน ๑๐ ราย

๒. ขั้นตอนการวิจัย

๒.๑ ผู้วิจัยต้องมีความพร้อมก่อนการดำเนินการวิจัยโดยการค้นคว้าและศึกษาข้อมูล จากตำราและคัมภีร์ ทางการแพทย์แผนไทย และมีการทบทวนวรรณกรรม รวมไปถึงงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ ผู้วิจัยได้นำเอกสารและข้อมูลที่ได้รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์นำไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปเก็บข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำควบคู่กับการวิเคราะห์, สังเคราะห์, ประเมินผลและใช้ระบบตรวจสอบคุณภาพตามข้อมูลโครงสร้างประเด็นคำตอบที่ได้สร้างเป็นเครื่องมือช่วยไว้ดังนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการได้ทำการสังเกตและสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้วได้ทำการจัดรวบรวมข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ และนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เจาะลึก จากนั้นจึงนำมาสรุปผลอภิปรายศึกษา

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

คนไข้จำนวน ๑๐ ราย เป็นเพศหญิง ๙ คน เพศชาย ๑ คน สถานภาพสมรส ๔ คน โสด ๕ คน คู่ ๑ คน มีอายุเฉลี่ย ๓๔.๖ ปีอาชีพ ข้าราชการ ๔ คน พนักงานบริษัท ๑ คน นักศึกษา ๒ คน รับจ้าง ๑ คน อื่นๆ ๒ คน

ตารางวิเคราะห์ธาตุสมุฏฐาน

ตารางที่ 1

การวิเคราะห์ธาตุสมุฏฐาน		ธาตุสมุฏฐาน			
		ปถวี	อาโป	วาโย	เตโช
ธาตุสมุฏฐาน	เคสที่ 1		√		
	เคสที่ 2			√	
	เคสที่ 3		√		
	เคสที่ 4	√			
	เคสที่ 5		√		
	เคสที่ 6		√		
	เคสที่ 7		√		
	เคสที่ 8		√		
	เคสที่ 9		√		
	เคสที่ 10	√			
รวม		2	7	1	-

จากตารางที่ ๑ แสดงอายุสมมุฐานจะเห็นว่า ผู้ป่วย ทั้ง 10 คน อยู่ในพิภักธาตุมุฐานอาไปจำนวน ๗ คน ปถวธิตุ จำนวน ๒ คน และ วาโยธาตุมุฐาน ๑ คน

ตารางที่ ๒

การวิเคราะห์ธาตุมุฐาน		เสมหะ	ปิตตะ	วาตะ
อายุสมมุฐาน	เคสที่1		√	
	เคสที่2			√
	เคสที่3			√
	เคสที่4	√		
	เคสที่5			√
	เคสที่6	√		
	เคสที่7	√		
	เคสที่8			√
	เคสที่9	√		
	เคสที่10			√
รวม		๔	2	๔

จากตารางที่ ๒ อายุสมมุฐาน ผู้ป่วยมีอาการช่วงสมมุฐานเสมหะ (เหม็นตะสมมุฐาน) จำนวน 4 คน อยู่ในช่วงสมมุฐานปิตตะ (คิมหันตะสมมุฐาน) จำนวน ๒ คน และสมมุฐานวาตะ (วัสสานะสมมุฐาน) จำนวน ๔ คน

ตารางที่ ๓

การวิเคราะห์ธาตุมุฐาน		เสมหะ	ปิตตะ	วาตะ
อายุสมมุฐาน	เคสที่1			√
	เคสที่2			√
	เคสที่3			√
	เคสที่4		√	
	เคสที่5			√
	เคสที่6		√	
	เคสที่7			√
	เคสที่8			√
	เคสที่9		√	
	เคสที่10		√	
รวม		-	4	6

จากตารางที่ ๓ แสดงอายุสมมุฐาน จะเห็นว่า ผู้ป่วยอยู่ในพิภักธิตตะหรือมัชฌิมวัย(๑๖ปี - ๓๐ปี) จำนวน ๔ คน และอยู่ในพิภักธิตตะ วาตะหรือปัจฉิมวัย(๓๐ปีขึ้นไป - อายุขัย) จำนวน ๖ คน

ตารางที่ ๔

การวิเคราะห์ธาตุสมมูลฐาน		เสมหะ	ปิตตะ	วาตะ
กาลสมมูลฐาน	เคสที่1	√	√	√
	เคสที่2			√
	เคสที่3	√	√	√
	เคสที่4	√	√	√
	เคสที่5		√	
	เคสที่6	√	√	√
	เคสที่7	√		
	เคสที่8	√	√	√
	เคสที่9	√	√	√
	เคสที่10	√	√	√
รวม		8	8	8

จากตารางที่ ๔ แสดงความสัมพันธ์ของกาลสมมูลฐานแสดงอาการเจ็บปวด พิกัดเสมหะ(๐๖.๐๐-๑๐.๐๐) พิกัดปิตตะ(๑๐.๐๐-๑๔.๐๐)และพิกัดวาตะ(๑๔.๐๐-๑๖.๐๐) จำนวน ๘ คน แสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยมีอาการปวดตลอดเวลา

ตารางที่ ๕

การวิเคราะห์ธาตุสมมูลฐาน		ธาตุสมมูลฐาน			
		ปถวี	อาโป	วาโย	เตโช
ประเทศสมมูลฐาน	เคสที่1			√	
	เคสที่2			√	
	เคสที่3			√	
	เคสที่4			√	
	เคสที่5			√	
	เคสที่6		√		
	เคสที่7			√	
	เคสที่8			√	
	เคสที่9			√	
	เคสที่10			√	
รวม		-	1	9	-

จากตารางที่ ๕ แสดงสถานที่อยู่อาศัยของผู้ป่วย จากตารางเห็นว่าผู้ป่วยอยู่ในพิกัด วาโยคือภาคกลาง จำนวน ๙ คน และพิกัดอาโปคือภาคอีสาน ๑ คน

สรุป

จากการศึกษาพบว่า โรคลมปะกังมีการตรวจและวิธีการรักษาตามคัมภีร์คือการใช้คัมภีร์สมุฏฐาน วินิจฉัยในการตรวจวิเคราะห์และแยกโรค เมื่อทราบสาเหตุแล้วจึงไปหาวิธีการรักษา ซึ่งแทรกอยู่ในคัมภีร์คือ คัมภีร์ชวตารกล่าวถึงโรคลม คือ ลมอุทัง-คมาวาตาพิการ ทำให้มีอาการปวดศีรษะและปวดกระบอกตา ตา พร่ามัว และมีการกล่าวถึงยารักษาโรคลมปะกังไว้หลายรูปแบบ ซึ่งเป็นตำรับยาในคัมภีร์ชวตารและคัมภีร์โรค นิทาน โดยมีรูปแบบของยากิน ยาพอก ยานัตถ์ ยาสูม และยาประคบ โดยแบ่งเป็นดังนี้ ยากิน ๑ ตำรับ, ยา พอก ๓ ตำรับ, ยาสูม ๔ ตำรับ, ยานัตถ์ ๑ ตำรับ และยาประคบ ๑ ตำรับ

นอกจากการจ่ายยามีการรักษาด้วยการทำหัตถการคือการนวดรักษาตามแนวเส้นประธาน ๑๐ คือ การนวดเส้นอิทาและเส้นปิงคลาด้วย และจากการศึกษาผู้ป่วยที่มีอาการของโรคลมปะกังทั้ง ๑๐ ราย มี ผลการรักษาดังต่อไปนี้ ผู้ป่วยส่วนมากมีธาตุเจ้าเรือนเป็นธาตุน้ำ(อาโป) จากอตุสมุฏฐานแสดงให้เห็นว่าผู้ป่วย มีอาการปวดมากในช่วงสมุฏฐานเสมหะและสมุฏฐานวาตะ คือฤดูหนาวและฤดูฝน อายุสมุฏฐานของผู้ป่วยอยู่ใน พิกัดปัจฉิมวัยและมัชฌิมวัย คืออายุตั้งแต่ ๑๖ ปีขึ้นไป เวลาอาการปวดกำเริบมีเท่ากันทั้งเสมหะ วาตะ และ ปิตตะ แสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยมีอาการปวดตลอดเวลาทั้งวันและจากตารางที่ ๕ แสดงคือ ภูมิประเทศที่ผู้ป่วย อาศัยอยู่มีผู้ป่วยอยู่ในประเทศสมุฏฐานวาโย(ภาคกลาง) จากการศึกษาค้นคว้าแสดงให้เห็นว่าธาตุ ฤดูกาล ช่วงเวลา อายุ และพื้นที่อยู่อาศัยมีผลต่อการเกิดโรคลมปะกังซึ่งสอดคล้องกับการกล่าวไว้ในคัมภีร์ชวตาร ที่ว่า โรคลมกำเริบได้ในช่วงปัจฉิมวัยและมัชฌิมวัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการรักษาโรคลมปะกังหรือสันนิบาตลมปะกัง พบว่าไม่ได้มีการกล่าวถึงลักษณะอาการ ไข่มากนัก อาการโรคลมปะกังเป็นโรคที่เกิดจากลมอุทังคมาวาตาพิการทำให้ทำให้มีอาการปวดศีรษะ ลม ปะกังตามตำราแพทย์แผนไทยโบราณ บางครั้งจะมีอาการปวดในช่วงเช้า ปวดกระบอกตา ตาพร่า ตา มัว ลม ปะกังเป็นโรคลมชนิดหนึ่ง ในกลุ่มลมกองละเอียด “เป็นลมระคนด้วยกำเดา” ตีขึ้นเบื้องสูงถึงศีรษะ ลมปะกัง เกิดจากลมร้อนคือลมและกำเดา ลมร้อนที่ตีขึ้นเบื้องสูงเกิดเป็นไอร้อนกระจายและเคลื่อนต่ำขึ้นที่สูงศีรษะ เมื่อ ลมร้อนตีขึ้นศีรษะก็จะหาทางออก ทำให้เกิดอาการหูอื้อ ตาร้อนผ่าว จมูกแห้ง ลิ้นแห้ง แต่ถ้าหากเกิดการ ติดขัดไม่ออกหรือออกน้อย จะตีกลับไปตีศีรษะ ทำให้ปวดศีรษะ มึนงง หนักศีรษะ ตาตายวิงเวียน ณะอืดผะอม หากเกิดจากเส้นอิทามักจะเกิดด้านซ้าย หากเกิดจากเส้นปิงคลามักจะเกิดด้านขวา

จากข้อมูลผู้ป่วยพบว่า ผู้ป่วยส่วนมากอยู่ในกลุ่มธาตุเจ้าเรือนธาตุลม และมีอายุอยู่ในช่วง ๓๔.๖ ปี จัดอยู่ในกลุ่มปัจฉิมวัย มีธาตุสมุฏฐานวาโย ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์โรคนิทาน ที่กล่าวไว้ว่า ลมปะกังเกิดจากลม กำเดาจะอยู่ในช่วงปัจฉิมวัย อายุ ๓๐ ปี ถึงสิ้นอายุไข ด้วยเป็นวัยที่กำเดากำเริบได้ง่าย จากอายุ อาชีพ อิริยาบถ ความเครียด ไฟเกิดลมเกิด เป็นลมปะกัง วิธีการรักษาตามคัมภีร์มีทั้งแบบยากิน ยาพอก ยาสูม และ ยาประคบ ตัวอย่างเช่น ยาแก้ปวดศีรษะ ให้เอาชะเอมทั้ง ๒ อบเชยเทศ ๑ เปลือกคนทา ๑ จันทน์หอม ๑ โทศสอ ๑ โนสมิ ๑ ผลผักชี ๑ ชิง ๑ ชะมด ๑ พิมเสน ๑ ทำเป็นจุนกวนเป็นยานัตถ์แก้ปวดศีรษะหายแลการ รักษาโดยไม่ใช้ยาคือการนวดตามเส้นประธาน ๑๐ เส้นอิทาและเส้นปิงคลา การนวดรักษาตามแบบแผนวัง สวนสุนันทา

รายการอ้างอิง

- มูลนิธิฟื้นฟูส่งเสริมการแพทย์ไทยเดิม.(2552).ตำราการแพทย์ไทยเดิมแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับอนุรักษ์เล่มที่ 1 (พิมพ์ครั้งที่ 2).กรุงเทพฯ:ศุภวณิชการพิมพ์
- กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.(๒๕๕๖).พจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน(พิมพ์ครั้งที่๓).กรุงเทพฯ:สำนักกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์
- กองบรรณาธิการ HONESTDOCS.(๒๕๖๒).อาการปวดศีรษะประเภทของอาการปวดศีรษะ สาเหตุและวิธีการรักษา.สืบค้นเมื่อ กันยายน ๑๘,๒๕๖๒, จาก <https://www.honestdocs.co/what-is-headache>
- โรงพยาบาลกรุงเทพ.(๒๕๖๒).ปวดศีรษะไมเกรน (MIGRAINE HEADACHE).สืบค้นเมื่อ กันยายน ๑๘,๒๕๖๒, จาก <https://www.bangkokhospital.com/th/disease-treatment/migraine-headache>
- กองบรรณาธิการ HONESTDOCS.(๒๕๖๒).โรคไมเกรน อาการปวดศีรษะด้านเดียวอย่างรุนแรง.สืบค้นเมื่อ กันยายน ๑๘,๒๕๖๒,จาก <https://www.honestdocs.co/migraine-headaches>
- วัลลภ เผ่าพันธ์.(๒๕๕๖).ภูมิสมุนไพร Herbal Wisdom.สืบค้นเมื่อ กันยายน ๑๘,๒๕๖๒, จาก https://web.facebook.com/622206214462920/posts/710636045619936/?_rdc=1&_rdr
- สุขศาลา.(๒๕๖๐).การดูแลสุขภาพ การแพทย์ แพทย์แผนไทย และแพทย์ทางเลือก.สืบค้นเมื่อ กันยายน ๑๘,๒๕๖๒,จาก https://web.facebook.com/Jagravudh.Puagkong/posts/1305378129511762/?_rdc=1&_rdr
- Pobpad.(๒๕๖๒).ไมเกรน.สืบค้นเมื่อ กันยายน ๑๘,๒๕๖๒, จาก <https://www.pobpad.com/%E0%B9%84%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%99>
- การแพทย์แผนไทยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกเขตสุขภาพที่๓.(๒๕๖๑).คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติ (๔๔). สืบค้นเมื่อ กันยายน ๑๘,๒๕๖๒,จาก http://www.ppho.go.th/webppho/dl_strat/F20181018140227.pdf